

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת עקב

ברכת האלון - פרנסה וחינוך...

גיליון מס' 108 תש"פ

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת עקב

ברכת המזון – פרנסה וחינוך...

העיירה מוש שבבלרוס, הייתה עיירה שקטה ושלווה בדרך כלל. עיירה קטנה המורכבת מגויים ויהודים, שחיים בשלווה אלו לצד אלו. תושבי מוש היו עניים ודלים, פרנסתם הספיקה להם בקושי, וכל ימיהם חיו בדוחק רב. לצד זאת, איום משמעותי ביותר רבץ על חיי היהודים במוש, והוא – איום השריפות. הן בתיהם – בקתותיהם עשויים עץ, ואין כמותם לדעת מניסיון רב ומר שמספיק ניצוץ אחד כדי לשרוף עיירה שלימה. וכי לא די בעוניים המחפיר, שיש להוסיף עליו עלויות נזקי שריפות מדי פעם?! המרא דאתרא של העיירה, היה הגאון רבי יחיאל ממוש דצ"ל, ולא רק שהיה רב אהוב, הוא גם נשא את הדאגה לצאן מרעיתו על לוח לבו. לא אחת שינס מותני לגייס כספים לכיסוי נזקי הדליקות ולשיקום הנזקים, אף שהכל ידעו כי השיקום הוא זמני בלבד – עד השריפה הבאה ששוב תותיר את כולם חסרי כל. ביום מן הימים קרא הרב לבני קהילתו, וביקש לשאת בפניהם דרשה מיוחדת. כל בני הקהילה התקבצו לשמוע את דרשתו המיוחדת של הרב הנערץ, והוא פתח ואמר: 'אחיי היקרים, הן כולנו מתקשים כל כך בפרנסה, עיירתנו מוש היא סמל של עוני ודוחק רב. עתה אעניק לכם מתנה יקרת ערך, ואחשוף בפניכם הבטחה נאמנה לפתיחת שערי השפע והפרנסה עבורכם'...

כולם עשו את אונם כאפרכסת, חידדו היטב את שמיעתם. הרב עומד לחשוף גילוי חשוב, שיפתח בפניהם את שערי הפרנסה ויביא לבתיהם רווחה כלכלית. ומי לא יאזין לרב בהודמנות פז כזו?

‘ובכן, מורי ורבותי’, המשיך הרב, ‘קבלו על עצמכם לברך ברכת המזון אך ורק מתוך סידור. ואני מבטיחכם נאמנה, כי מי שיקפיד לברך תמיד מתוך סידור – יזכה שבורא עולם יפתח לו את שערי הפתנסה, וירעיף עליו מטובו שפע ברכה!’ הרב סיים את דבריו הנרגשים, ומיד קיימו וקיבלו על עצמם כל יהודי העיירה לברך ברכת המזון מכל סידור. הם חשו כי הקבלה הזו אכן הועילה לפתנסתם, ובעיקר – הבחינו כי סכנת השריפות פחתה, ואלו לא הוסיפו להתפרץ בבתיהם ולהזיקם, מה שחסך מהם הוצאה כספית כבידה. הם הרגישו כי קבלה זו עומדת ומגינה עליהם, ומונעת מהשריפות להתקרב לבתיהם, והבטחה זו נמשכה לשנים ארוכות, גם לאחר שכבר הסתלק הרב ועלה לישיבה של מעלה. בפאתי העיירה התגורר יהודי אחד, ומשה שמו. גם הוא קיבל על עצמו את הקבלה הזו, אך מפעם לפעם – כשמיהר מאוד או שגבר עליו יצרו – לא עמד בה. חבריו הזהירו כי הוא משחק באש – תרתי משמע, רעייתו התחננה אליו שיקפיד כמו כל יהודי העיירה. הוא התחזק קמעא, ובכל זאת – קשה לומר שתמיד הקפיד לברך מתוך סידור. ויהי בלילה אחד, אין ויהי אלא לשון צער, לפתע התעוררו כל בני העיירה באישון ליל למראה להבות אש גבוהות וזעקות שבר. בתי הנכרים החלו להישרף בזה אחר זה, אך למרבה הנס והפלא – האש דילגה על בתי היהודים, קיפצה מעליהם והמשיכה לבתי הנכרים. כולם התעוררו בחשכת ליל למראה לא ייאמן: האש אכלה כבר רחוב או שניים בעיירה, ובכל זאת מדי פעם היא עוצרת, מדלגת, מותירה בית לפליטה וממשיכה בדרכה... רעייתו של משה התעוררה אף היא, והחלה דועקת לבעלה: ‘הלא תראה בעיניך את האש בוערת, ומה יכול להגן עלינו עתה חוץ מברכת המזון מתוך סידור? הודרו לרוץ אל ציון רבנו הנערץ, והבטח לו על קברו כי גם אתה מתחייב מעתה לברך תמיד ברכת המזון מתוך הסידור. אחרת

- מה רעה ומרה תהא אחריתנו, הלא האש כבר מלחכת בשלהי הרחוב, ובעוד שעה קלה יעלה ביתנו באש! משה התעורר בבהלה וקפץ ממיטתו כנשוק נחש, ואץ רץ לקברו של המרא דאתרא. בדמעות שליש התייפח על ציונו, ביקש את סליחתו על שלא תמיד הקפיד לברך ברכת המזון מתוך סידור, כפי שיעץ הרב. בסיום הדברים, הבטיח בקבלה גמורה כי מעתה יברך ברכת המזון אך ורק מתוך סידור, ואחר כך שב לביתו לראות מה נעשה... כשהגיע לביתו, גילה כי האש כבר מתקרבת אליו בצעדי ענק. חיש הניס את משפחתו החוצה, והוא ובני ביתו נעמדו במרחק בטוח, צופים באש האוכלת בית אחר בית בדרכה לביתם. ואז, בהגיע האש לביתם, לפתע פתאום שקעה האש וכבתה כליל, בדיוק על מפתן דלת ביתו של משה, ויהי לפלא!

הסיפור, המופיע בספר 'יהי אור' שחיבר רבי יאיר שוורצמן זצ"ל ששמע את הסיפור ממי שהכיר את בעל המעשה, מוכיח מה גדול ורב כוחה של ברכת המזון מתוך סידור, וכמה הגנה ושמירה יש בה. לא תמיד אנו מבינים כיצד, פעמים רבות איננו יודעים איך, אך אין ספק: ברכת המזון היא שמירה מעולה, שמירה עליונה מכל פגע רע. כמה אנו משקיעים בהגנה, מפני גניבות, מפני אסונות חלילה, מפני שריפות... כמה הון ומשאבים מושקעים בביטוחים, במצלמות, בחיישנים, בגלאים, בכל ציוד אפשרי שיעדכן אותנו מראש על בוא אסון חלילה... ברכת המזון מתוך סידור היא שכבת הגנה, שומרת ומצילה. הבה נקבל על עצמנו לברך ברכת המזון מתוך סידור, ונזכה לשפע פרנסה ושמירה רוחנית!

*

מה נשאר מהאוכל?...

אחת הפעולות השגרתיות ביותר בסדר היום של כולנו, הינה האכילה. זה כה פשוט עד שחבל להכביר מילים: כולנו בני אדם וכולנו זקוקים לדלק, הוא המזון שאנו אוכלים. כוחות רבים מושקעים במתכונים, מחקרים עוסקים בתזונה נכונה, אנרגיה רבה מושקעת בתכנון הארוחות ובעיצוב המנות... חלוקת הארוחות נבחנת בקפידה, הפחמימות, החלבונים והשומנים מחולקים למשפחותיהם, יש מנות אחרונות מותאמות וגם מפיונים בצבע דומה... כל האנרגיה הזו מושקעת בארוחה, שתוקפה יפה לכמה שעות בלבד. הזמן חולף, הדלק אוזל, וחיש מהר נהיה רעבים שוב, מהמזון המושקע לא נותר דבר. אך האם יש משהו בארוחה שכן נותר לאורך זמן? האם יש חלק מתוך כל הסעודה שכן מותר חותם ארוך? האם יש שלב כלשהו במשך הארוחה, שהשפעתו עוצמתית יותר מכמה שעות בודדות? התורה בפרשת עקב חושפת שכן, ומעניקה לנו מתנה מיוחדת: מצות עשה מדאורייתא של ברכת המזון. בכל עת בה אנו אוכלים פת, אנו מצווים לברך על המזון, להודות לבורא עולם על האוכל שאכלנו, על הארץ שהנחילנו, ועל עוד טובות רבות שעושה עימנו. ברגע שאנו מודים ומברכים על מזוננו – אנו פותחים את השער לעוד שפע, לעוד מזון, לעוד פרנסה, לעוד ברכה. ברכת המזון היא הכלי, המפתח הבלעדי המפעיל את כל השפע השמימי, היורד רק אם נברך ונודה מכל הלב על מה שקיבלנו...

*

ההזדמנות להודות לה'...

מצות ברכת המזון היא מצות ההודאה היחידה הכתובה בתורה. זו הפעם היחידה בה ה' מבקש מאיתנו להודות לו, זו הפעם היחידה בה הוא כותב שהוא מצפה לשמוע מאיתנו תודה. זו ההזדמנות המרכזית שלנו להודות לבורא עולם על עצם החיים, על שזכינו להיות יהודים,

על הזכות לחיות כאן בארץ הקודש, על הבריאות האיתנה, על הפרנסה, על כל היתר... לפיכך, אנו מחבבים את המצוה הזו וששים לקיימה, מתרגשים לעשותה ומשתדלים היטב בכוונתה, וכפי שנוכל לראות בהרבה בתים בישראל, הילדים משוררים ברכת המזון בקולם המתוק, כשההורים מצטרפים אליהם בברכת המזון מתוך ברכון, והבית כולו גואה בשירה נרגשת של הודאה לבורא עולם על כל חסדו הטוב.

*

סגולה לפרנסה...

ברכת המזון טומנת באוצרה סגולה יקרה לפרנסה ברווח ובשפע רב, וגם שכבת הגנה ייחודית, קסדת הגנה. זו הבטחה אלוקית – שמימית, שהמברך ברכת המזון בכוונה ובמתניות, יינצל מהצרות המתרגשות ובאות על עולמנו! כך חושף ה'באר היטב' בסימן קפ"ה בשם הראשונים, שבכל ברכת המזון לא מוזכרת האות ה', כדי לגלות שהמברך ברכת המזון בכוונה לא שולט בו אף ולא קצף, וניצול מכל צרה וצוקה, וגם זוכה שלא יחסרו מזונותיו כל ימיו! מדהים! הרי כל יום שעובר, צרותיו מתחדשות. יהודי יוצא מהבית, ומקווה שישוב בשלום, אך מי יודע... כמה איומים יש על העם היושב בציון, כמה הדרכים בחזקת סכנה, כמה מחלות קשות תוקפות חלילה. צרות עמך מרובות, ומי לא רוצה לזכות בשכבת הגנה מפניהן, לעטר את עצמו ובני משפחתו בהגנה אלוקית ייחודית שתשמור על כולם רגועים ושמחים? אותן דקות יקרות ובודדות של ברכת המזון מבטיחות לנו להינצל מצרות, מעניקות לנו שכבת הגנה שמימית שתשמור עלינו. ברכת המזון היא הבטחה אלוקית להגן עלינו ולשומרנו מכל צרה וצוקה, ועל כן – בוודאי שנאמץ את המצוה היקרה הזו, ונברך ברכת המזון כראוי וכהלכה, בכוונה ובהתלהבות!

לברך בקול רם!

כדי לזכות בהבטחה הזו, כדי להעצים את השפעתה בחיינו, כדי לברך ברכת המזון כהלכה ולזכות בכל אוצרותיה, הבה נזכור את דבר ההלכה הפשוטה, הפסוקה ב'משנה ברורה': את ברכת המזון טוב לברך בקול רם. יוצאים ידי חובה גם אם לא מברכים בקול, אך לכתחילה – יהודי צריך לברך ברכת המזון בקול!
כמה נפלא! ההלכה הזו, יש בה עצה נפלאה ומיוחדת, כלי עוצמתי במיוחד לזכות באוצרות השפע של ברכת המזון. הבה נתרגל: ברכת המזון מברכים בקול, נקודה. כי הקול מעורר הכוונה, שומר על הריכוז, גורם לברך בהתלהבות ובדבקות, כראוי לרגע בו אומרים תודה לאבא שבשמים!
בנוסף יש כלי נוסף, עוצמתי במיוחד, שמגלה ה'משנה ברורה': לברך ברכת המזון מתוך סידור או ברכון. כשאדם קורא מתוך הכתב, הוא מתרכז, עוקב אחר מה שהוא קורא, וממילא נשמרת כוונתו. כדאי כל כך לאמץ גם עצה זו, להתרגל לברך ברכת המזון מתוך הכתב, ובכך להתרגל לברך ברכת המזון כראוי, ולזכות לשפע האוצרות הטמונים במצוה היקרה הזו! הבה נאמץ את העצות הללו, נתכונן כראוי לברכת המזון, ניקח ברכון בידינו, ניטול מים אחרונים, ונתיישב לברך בריכוז ובכוונה, בקול רם ומתוך ברכון. כך נזכה לקיים את המצוה הזו כהלכתה, לפתוח לנו שערי פרנסה, ולזכות בהגנה שמימית! (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

*

דוגמה אישית...

אל חדרו של הרה"ק בעל ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע נכנס יהודי, והתפרץ בבכי: 'רבי!' – זעק – 'ילדיי אינם מברכים ברכת המזון, מצוות עשה מדאורייתא, אני מדבר ומסביר, מחנך ומפציר, מבקש ומבטיח פרסים – ומשום מה דבר לא עוזר, הם לא מברכים!'

השיבו הרבי: 'זה תלוי ברך!'... 'בי?!' – הרים האיש עיניים מופתעות.
'אני מברך ברכת המזון, מעודי לא הפסדתי ברכת המזון! במה זה
תלוי בי?! מה עוד אוכל לעשות?!' נענה לו הרבי: 'אכן כן, אבל
השאלה היא כיצד... אם תקבל על עצמך לברך ברכת המזון בקול
– תיווכח לראות שגם בניך יאמצו את ברכת המזון, ויתחילו לברך
כראוי ובכוונה!...'

סיפור זה, המופיע בספר 'בישישים חכמה', מורה לנו את הדרך נלך
בה: לא מספיק לדבר ולחנך, עלינו להראות דוגמא אישית. כדי
שילדינו ילמדו לברך כהלכה, כדי שילדינו יתחנכו לאמירת ברכות
כראוי – הבה נאמץ את ברכת המזון בקול רם, הבה נבחר לברך
באופן שישמעו אותנו באוזניהם... כך נזכה להטמיע בליבם את
ברכת המזון, וליבנו יתרחב ברוב נחת מהם!

*

כתב הרמ"ק (תקנות ואזהרות הרמ"ק אות י"ח): "לברך ברכת המזון בקול רם,
כדי שיאמרו בניו אחריו, אות באות מילה במילה".
וכתב רבי ששון בן מרדכי בספר "מזמור לאסף": "אם בניו ובני ביתו
רעבים והוא אוכל, לא תערב לו אכילתו ואינו יכול לאכול, ולא יוכל
להתאפק כשיראה אותם רעבים, עד שימציא להם טרפם ומזונם
ויפקח עליהם בענייני אכילתם. ולמה לא ישים לב אליהם ויפקח
עיניו אחר שאכלו אם ברכו אם לאו. ולכן צריך האדם להרים קולו
בברכת המזון כמו שאמרו ז"ל, כדי שהיודע לברך יקום ויתעורר
לברך, ומי שאינו יודע ישמע ויתכוון לצאת. וילמד לבניו ולבני ביתו
כל ענייני הברכות, בין ברכת המזון, בין שאר הברכות של הנהנין,
שהם העיקר יותר מהאכילה שהיא חיי נפשם בעצם".

*

- לברך בכוונה, מתוך סידור או ברכון -

סיפר הגאון הרב שמואל דוד הכהן פרידמן: "אני זוכר שהגאון רבי קרייזווירטה זצ"ל גאב"ד אנטוורפן, כשנתארח אצלנו כמה פעמים, על אף שהיה בקי בעל פה בש"ס בבלי וירושלמי, היה נזהר מאוד שלא לברך ברכת המזון אלא מתוך הכתב".

וכך כתוב במדרש תלפיות: "יכוון מאוד בברכת המזון ובדקדוק מילותיה שלא יבלעם, ויברך מתוך הסידור, כי הכתב מעורר הכוונה".

ואומרים בשם הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע שאמר לאברך צעיר לימים, שאם רצונו בבנים יראים ושלמים, יזהר לברך ברכת המזון מתוך הסידור.

ודבר נפלא כתוב בספר 'אגרא דכלה' (פרשת וירא): "בשבת קודש, הנשמה היתרה מתענגת מאוד כשמברך ברכת המזון בכוונה יתרה".

*

לסיום: כוחם של זיכרונות ילדות...

הימים ימי מלחמת העולם השנייה. תבערת ענק כילתה את יהדות אירופה, העלתה באש אכזרית מיליוני יהודים יראים ושלמים, על קהילותיהם ומשפחותיהם שנכחדו מן העולם. מתי מעט, ילדים רכים שחלקם אפילו לא זכו לעטר ראשיהם בפאות מסולסלות, ניצלו באמצעות הסתתרות במנזרים ובכנסיות נוצריות קתוליות. עם תום המלחמה, נטל על עצמו אותנו גדול בישראל, הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל - הרב מפוניבד', את המשימה לחזר אחרי הילדים הללו ולהחזירם לחיק העם היהודי. הייתה זו שליחות של הצלה פשוטו כמשמעו, ואין פלא כי לא עלתה בידיו על נקלה. בכל מנזר אליו הגיע, היו הנזירים מושכים בכתפיהם ומצהירים כי אין כאן ילדים יהודים. גם שיחתו עם הילדים העלתה חרס, כי רובם ככולם לא

זכרו את יהדותם, ולא ידעו עליה דבר. מה רבה הייתה אכזבתו,
כאשר למרות הרצון הטוב והידיעה הברורה כי בתוככי המנזרים
שוכנים מאות ילדים יהודים, כל הניסיונות לאתרם ולהצילם לא
צלחו. בסייעתא דשמיא לה זוכה שליח מצוה, עלה במוחו רעיון
נפלא. כבר למחרת היום השכים והתייצב בפתח המנזר, וביקש
לשוב ולהיכנס לשוחח עם הילדים. כשנכנס, כינס את כל הילדים
בחצר, והחל זועק: 'גיוואלד, שמע ישראל השם אלוקינו השם
אחד'... ויהי קולו הולך וחזק מאוד, מהדהד ברחבי המנזר: שמע
ישראל השם אלוקינו, השם א-ח-ד! עודו זועק את הזעקה הנצחית
של עם ישראל, ועיניו מתבוננות בילדים שלפניו. לפתע נזקפו
הראשים והחלו קוראים ברטט: 'טאטע, טאטע, מאמע מאמע'...
הרב כהנמן הביט בילדים הרכים הללו, כשעיניו זולגות דמעות
התרגשות. הן כל אלה אשר זקפו את ראשם, כל מי שזיהה את אותה
זעקה נצחית, היה זה הגילוי הגדול ביותר כי נשמה יהודית פועמת
בו! הרב כהנמן אסף אותם, חיבקם בחום וקרא להם 'יידאלאך,
יידאלאך, שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד', ואף הם החלו בוכים
בגעגוע לבית אבא... אילו היה הרב כהנמן שואלם למהותה ועומקה
של קריאת שמע, סביר להניח שכלל לא היו יודעים. גם לו חונכו
לקוראה, כבר נשתכח מהם הדבר ואבד במרתפי זכרונם. רק אותו
זיכרון מתוק, אותו צליל פלאי של שמע ישראל, הוא שתפס את
נפשם כבר בהיותם ילדים רכים, והשיבם לצור מחצבתם שנים
רבות אחר כך. זהו כוחו של זיכרון ילדות, הטבוע בנשמה ומוטמע
בעומק הנפש. אין לו שם ואין לו קוד, אבל הוא ערך פנימי, שנספג
במשך תקופה. בלי מילים, בלי הסברים, בלי הוראות - זיכרון קולי
אחד חזק יותר מכל אלה עשרות מונים, וכוחו שבעתיים!
כשילד רואה את אביו מסדר את לבושו, נוטל ידיו, ונעמד בפנית
הבית מול סידור פתוח לקרא קריאת שמע, הוא מבין הרבה יותר

משעות של הסברים... כשילד רואה את אבא מקבל על עצמו עול
מלכות שמים בצורה הראויה - הוא סופג ערך של יראת שמים
שבעתיים משיעורי חינוך והמחשות... כשבני המשפחה יודעים
ש'עכשיו אבא קורא קריאת שמע ואי אפשר להפריע' - נחרט בנפשם
הערך העילאי של קריאת שמע! אלה ערכיו של בית יהודי, של בית
המשמש מקור לכח ולעוצמה. אלה דברים שאי אפשר לתת להם
הוראות הפעלה, ואין להם מתכון מובטח. זו אוירה שנחרטת ונספגת
ומוטמעת בליבם ובנפשם של הילדים הגדלים בו! בית בו מברכים
ברכת המזון בניגון שמח עם הילדים, בית בו שירת המלאך הגואל
עולה מהנסיכים הקטנים רגע לפני השינה, בית בו ה'מודה אני' נאמר
בהתלהבות של שמחה, בית שביום שישי מלא בניחווחות של חלות
טריות וסירים מהבילים כששירי שבת עולים ממערכת השמע - הוא
בית שמעניק לילדים זכרונות טובים ומתוקים, שיהפכו לנכסים רבי
השפעה בעתיד! (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com